

Rozhovor s Ing. Petrem Stýblem, ředitelem Kanceláře Českého svazu ochránců přírody

Jan Moravec

Jak byste stručně charakterizoval Český svaz ochránců přírody?

Spolek lidí, které baví chránit přírodu a dělají pro to ve svém volném čase, co mohou. Víc bych to nerozváděl, protože každý si pod tím chráněním přírody představí něco jiného – od ochrany biodiverzity na zahrádkách přes nějaké odbornější programy ochrany dravců, sov, mravenců, orchi-

založení, od nějakého osmdesátého roku. Později, na škole, jsem se angažoval spíše v Brontosauru, ovšem s ČSOPáky jsme byli úzce propojení. A v roce 1995 mě Pavel Pešout oslovil, že se otvírají nějaké pracovní možnosti na ústředí ČSOP. Takže od září 1995 pracuji tady na Kanceláři.

Jaká je role Kanceláře ČSOP?

Nejzákladnější funkce kanceláře je registrace členů a článků, dnešním názvoslovím pobočných spolků, a servis pro naše ústřední orgány. Když jsem nastupoval, tak to byly jediné funkce kanceláře. A od toho se odvíjejí role, které se postupem času vyvinuly. Shánění peněz na činnost článků, odborná a informační podpora našich členů, pak se to rozšířilo i mimo členy, na další spolupracující organizace v rámci otevřených programů ČSOP – na pozemkové spolky, záchranné stanice a další – a teď zastřešujeme i programy pro širokou veřejnost, jako je Živá zahrada či Uklid'me svět, připomínkujeme legislativu a další věci.

Kolik má v současné době ČSOP členů?

Říkáme, že máme registrovaných 330 základních organizací a kolem sedmi tisíc členů. Ona ta čísla nejsou úplně přesná, my se při té vši byrokracii, která nás obklopuje, nesnažíme o nějaké striktní registrace a vylučování členů ve chvíli, kdy nezaplatí členské příspěvky, takže se nám běžně stává, že některá organizace o sobě třeba dva roky nedá vědět a pak se najednou zase ožíví a dělá spoustu užitečné práce. No, a vedle toho je tu ohromná masa lidí, kteří z nějakého důvodu nejsou členy, ale spolupracují s námi, podporují nás. Kolem dvou tisíc dárců veřejných sbírek Místo pro přírodu a Zvíře v nouzi, kolem sto tisíc lidí účastnících se naší kampaně Uklid'me svět, uklid'me Česko, máme spoustu účastníků programu Živá zahrada, spolupracovníků v rámci již zmíněných otevřených programů, z nichž někteří jsou na nás navázáni ještě újeji jako kolektivní členové...

dejí až po ochranu krajiny, a všechno to vrcholí účastí ve správních řízeních, kde už nejenom v terénu, ale i od stolu bojujím za to, aby ty hodnoty, které se jim líbí, zůstaly zachovány.

Jak jste se vy potkal s ČSOP?

Já jsem byl členem ČSOP u nás na vesnici již coby čtrnáctiletý, tedy v podstatě od jeho

Ted' jste zmínil jen tak mimoděk několik zajímavých programů. V čem spočívá třeba Živá zahrada?

Živá zahrada, to je program, který vznikl v roce 2004 poté, co jsme se vrátili s kolegy ze studijní cesty po Spojených státech, kde jsme navštívili spoustu místních ochranářů. Cílem cesty bylo seznámit se s aktivitami tamějších pozemkových spolků, jakýmsi vedlejším produktem té cesty bylo zjištění, že tam ohromně frčí pozorování živočichů na zahradách, lákání živočichů na zahrady. Zatímco u nás se hlavní proud valil k tújím, anglickým trávníkům, sekačkám, chemii a bazénům, tak tam ten hlavní proud směřoval ke snaze mít zahradu od okolní přírody co nejméně oddělenou a co nejvíce na zahradě podporovat biodiverzitu. Tak jsme si z toho vzali poučení a někde, nejspíš v hospodě, jsme vymysleli program Živá zahrada. Je to pro úplně obyčejné lidi, nehrajeme si na žádnou permakulturu a bio-eko. Jde o to, že úplně každý může začít pozorovat zvířata na své zahradě a přemýšlet o tom, proč tam nějaká nejsou a co udělat pro to, aby tam byla. My mu k tomu v rámci Živé zahrady nabízíme jednoduchou soutěž, a protože jde o dlouhodobost, tak ta soutěž je postavená tak, že titul Živé zahrady se nedá získat za rok. A samozřejmě poskytneme návody, jak se o tu zahradu systematicky starat, respektive v některých případech spíše nestarat, aby byla co nejživější. Za těch patnáct let soutěžilo zhruba patnáct set zahrad. Což neznamená, že každým rokem je patnáct set účastníků. Někdo skončí, jiný začne. Ale i tak je to obrovská masa. Díky čemuž nám vznikají obsáhlé sady dat o tom, co na našich zahradách žije. V té dlouhé časové řadě jsou to unikátní údaje, které by stály i za vědecké zpracování.

A Uklid'me svět, uklid'me Česko?

Uklid'me svět je hnutí, které vzniklo v Austrálii už někdy na začátku 90. let. ČSOP se k němu připojil od samého počátku, zejména díky Milanovi Damohorskému. Cílem bylo podnítit zájem lidí o své okolí. Aby alespoň jednou do roka vyrazili do přírody a pomohli ji uklidit. My jim k tomu poskytovali základní servis, zejména pytle na odpadky a nějaké propagační materiály. Ta kampaň si roky v poklidu běžela, až před několika lety vznikla takřka totožná akce Uklid'me Česko. Jelikož za ní stáli lidé z reklamní branže, snadno nás me-

Kromě členů má ČSOP i řadu příznivců například dárců veřejných sbírek. Ze setkání dárců Místa pro přírodu. Foto Jan Moravec

diálně převálcovali. Ale chybělo jim zázemí. Nemělo smysl se přetahovat o dobrovolníky, média, sponzory, tak došlo ke sňatku z rozumu a obě kampaně se před třemi lety spojily do jedné.

Co ještě dalšího z aktivit ČSOP by stálo za zmínku?

Tak já bych vypíchl zejména ten fakt, že většina našich organizací má svoje vlastní, tradiční i nové, aktivity na lokální či regionální úrovni. Lidi v místě se snaží chránit tu svoji přírodu a krajinu. To je jádro činnosti ČSOP a to je dohromady obrovská síla. Zapojení do celostátních programů a kampaní už je spíše jakási nadstavba. Jinak z aktivit, co tu koordinujeme a o kterých není v časopise speciální článek, bych se zmínil například o mapování mokřadů. Snažíme se veřejnost přesvědčovat, aby nám hlásila mokřádky, o kterých ochrana přírody mnohdy ani neví, a dáváme je ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny do společné databáze, aby o ní státní ochrana přírody věděla. Pak jsou tu tradiční ochránářské soutěže, které koordinuje naše Sdružení mladých ochránců přírody – Zlatý list a Ekologická olympiáda. Zlatý list je starší než ČSOP, letos má už 47. ročník, a my jsme ho převzali počátkem 90. let. Je to úplně základ soutěží pro děti v tématu ochrany přírody. Je to terénní stezka, kterou děcka ve sku-

pinách procházejí a plní na ní různé úkoly. Soutěž vrcholí národním kolem, týdenní akcí se spoustou výprav a odborných exkurzí, připravovanou ve spolupráci s řadou odborníků. Na to v podstatě navazuje Ekologická olympiáda, určená pro středoškoláky. Ta vznikla v polovině devadesátých let na severní Moravě zásluhou Vlastislava Huška a postupně se rozšířila do celé republiky. Podobně jako jiné středoškolské olympiády je to soutěž vysoce odborná. Neobsahuje jen teoretické úkoly, důležitou součástí jsou i úkoly terénní, řešení reálných ochránářských či ekologických problémů. Ti, co Ekologické olympiády vyhrávají, patří k elitě našich mladých ochranářů.

O Ochráně biodiverzity sice v časopise článek je, ale je to jen malý výsek velmi různorodého programu. Mohl byste ji trochu přiblížit?

V roce 1997 jsme si sedli, vzali jsme hlavní aktivity, které ČSOP dělal, a pokusili se jim dát nějaká společná pravidla. Tak vznikly tři národní programy ČSOP. Jelikož bylo v rámci Svazu hodně subjektů, zabývajících se záchranou handicapovaných volně žijících živočichů, byla vytvořena Národní síť záchranných stanic. Pak to byly pozemkové spolky, což bylo formálně něco nového, navazovalo to na předválečné tradice a na zkušenosti ze západní Evropy a Ameriky, ale v zásadě to zastřešovalo další tradiční

Přírodovědnou soutěž Zlatý list převzal Český svaz ochránců přírody počátkem 90 let. Foto Jan Moravec

aktivitu ČSOP, tedy péči o přírodně významné lokality. No, a pak jsme stáli před tím, že tady na celostátní úrovni probíhaly odborné programy, jako třeba Formica, tedy ochrana lesních mravenců, Akce Buteo – zimní mapování kání, čapí program, kde se mapovala, hlídala a opravovala hnízda bílých čápů... Takových aktivit byla řada, každá měla svoje specifika a my se snažili, aby se vše dalo nějakým způsobem uchopit. Proto jsme to spojili do jednoho programu, který jsme nazvali Ochrana biodiverzity. Charakteristické je, že každý ten podprogram má svoje odborné vedení, odborného garanta, někdy i odbornou radu, a tihle lidé by měli ten podprogram směřovat, měli by vytyčit cíle, sledovat odborné trendy, tlačit ho dopředu odborně s tím, že my na něj budeme shánět peníze. Dobrým příkladem jsou staré krajové odrůdy, dneska se to jmenuje Oživení starých odrůd, což právě byla jedna z našich, ČSOPáckých aktivit od dávných dob, mapování a záchrana starých ovocných odrůd. Dneska se tenhle program rozvinul až tak, že by klidně mohl mít svoji samostatnou existenci, nicméně stále je to součástí programu Ochrana biodiverzity.

Z čeho je takhle široká škála činností ČSOP financována?

Nejvíce peněz jde stále od státu. Dotace Ministerstva životního prostředí, Ministerstva

školství, Ministerstva zemědělství. Na můj vkus příliš velký podíl, co se týče procent. Snažíme se shánět i sponzorské peníze. Obecně se nám to příliš nedaří, nicméně na biodiverzitu máme peníze od Lesů České republiky a nově od Nadace Ivana Dejmal. Nadační fond Veolia tradičně podporuje Uklidme svět a nově i výkupy mokřadů v rámci Místa pro přírodu. To jinak, stejně jako sbírka Zvíře v nouzi, stojí na drobných dárcích. Kupodivu nemáme žádného partnera z komerční sféry pro záchranné stanice, přestože je to poměrně dobře uchopitelné a propagovatelné téma, a nemáme takového partnera ani pro program pozemkových spolků, což je uchopitelné hůře, ale ve svém důsledku mnohem významnější. Naším generálním partnerem a nejdůležitějším zdrojem financí z komerční sféry je společnost NET4GAS, se kterou jsme rozjeli program Blíž přírodě. Domnívám se, že z komerční sféry je to vůbec největší finanční zdroj v ochraně přírody pro neziskovky. Do celá důležitým zdrojem je ale i naše vlastní činnost. Například prodej odborných publikací, propagačních předmětů, jako jsou trička, nebo třeba netopýřího guánu, to je teď velký hit. Ale zejména různá mapování, průzkumy, kdy prodáváme svoji odbornost. Na ústřední úrovni například mapování pro Povodí Vltavy či v nedávných letech odborná garance akce Živé studánky.

ČSOP je, jak již bylo řečeno, členská organizace. Funguje jako parta kamarádů?

Kdyby to na všech těch úrovních nebyly především party lidí, tak by to nemohlo fungovat. Celý ČSOP je postavený na tom, že jsou to party. Základní organizace nic jiného než party lidí být nemůžou. Někdy jsou propojené odborně, většinou ale místně. Mají nějaký společný zájem a chtějí se o něm společně bavit, společně ho řešit. A naštěstí, tenhle spolkový duch je i na centrální úrovni, tedy ve vedení ČSOP, což jsou lidé volení ze základních organizací. Fungují jako sehraná parta lidí, které spojuje společný zájem táhnout ten ČSOP dál. A konečně, jako party kamarádů, kteří sdílí své zkušenosti a v případě potřeby si pomáhají navzájem napříč organizacemi, fungují vesměs i lidé z pozemkových spolků a záchranných stanic či lidé pohybující se kolem již zmíněných soutěží. Spolkovému duchu v rámci celé ČSOP napomáhá tradiční setkání členů, vždy první víkend v září, velmi oblíbená akce, kam se sjíždí přes dvě stovky lidí z celé republiky. A svým způsobem i členský časopis, Krása našeho domova.

Kdybyste se měl ohlédnout, kam se ochrana přírody za to čtvrtstoletí, co se v ní profesionálně pohybujete, ubírá?

No, to nebude zrovna optimistické ohlédnutí. Koncem 90. let jsme měli oprávněný pocit, že i jako zájmový spolek můžeme v ochraně přírody, v dění kolem nás, mnohé ovlivnit. Ten pocit postupně slábne. Je to zvláštní. Přesto že zjevně roste počet lidí zájímavých se o ochranu přírody, podporujících jí a zapojujících se do konkrétních aktivit, zároveň zřejmě klesá prioritita ochrany přírody v žebříčku hodnot. Ukazuje se to třeba při volbách. Lidé kladou důraz na jiné otázky a tak se do politiky dostávají stále častěji lidé a strany, co přírodě a občanským aktivitám umožňujícím její ochranu jednoznačně škodí. Projevuje se to ve změnách legislativy, která jde k horšímu z hlediska ochránářského i z hlediska fungování spolků. Zárnou ukázkou toho jsou novelizace stavebního zákona, které postupně ukusují možnosti bránit přírodu nejen veřejnosti, ale v posledních návrzích už i státní správě.

Děkuji za rozhovor.

Bozkovské dolomitové jeskyně – 50 let od zpřístupnění veřejnosti

Dušan Milka

Před padesáti lety, 2. května 1969, byly pro veřejnost otevřeny Bozkovské dolomitové jeskyně. Dodnes jediné zpřístupněné jeskyně v severní části Čech a jediné dolomitové jeskyně v celé republice otevřené veřejnosti. Jsou to jediné jeskyně, jejichž charakteristickou a převládající výzdobou jsou

křemenné síťovité, nitkovité a lištovité struktury na stěnách i stropěch, vytvořené procesem selektivní koroze. Spodní patro Bozkovských dolomitových jeskyní je zvodnělé, a tak vás návštěvní okruh zavede nejen k Labutím jezírkům, ale i k největšímu podzemnímu jezeru v Čechách.

Vstupní hala Bozkovských dolomitových jeskyní. Foto Dušan Milka

Prosvětlená modrozelená hladina jezírka už okouzli tisíce návštěvníků. Mnozí se sem vracejí právě kvůli podzemním jezerům. V průběhu padesáti let prošlo jeskyněmi přes 2 850 000 návštěvníků, řada z nich několikrát. V období normalizace se roční průměr pohyboval kolem 40 000, v polovině 90. let se ustálil zhruba na 70 000 návštěvníků. Zvýšený zájem je odrazem soukromého podnikání v oblasti cestovního ruchu, otevření hranic a výhodné polohy jeskyní nedaleko trojmezí, na němž se stýkají státní hranice České republiky, Německa a Polska. Zájem je i odrazem návštěvní doby. Jeskyně jsou otevřeny po celý rok, v zimních

měsících ve všední dny, na jaře a na podzim 7 dní v týdnu. Hlavní nápor návštěvníků přichází v letních měsících, červenci a srpnu, a pokud je zároveň deštivé počasí nebo panují velká vedra, není mnohdy ani možné všechny zájemce o prohlídku uspokojit.

Před padesáti lety

Bozkovské dolomitové jeskyně měly hned na počátku své historie štěstí ve dvou případech. Do průzkumných prací se krátce po objevu jeskyně Překvapení zapojili jeskyňáři z Krasové sekce při Národním muzeu v Praze pod vedením zkušeného dr. Františka

Skřivánka. Ti později navrhovali prohlídkovou trasu jeskyněmi, s ohledem na co nejmenší poškození stávající výzdoby. A další výhoda – při tvorbě projektu zpřístupnění se bylo čím inspirovat, protože v tehdejším Československu už byla dlouhá léta v provozu řada jeskyní. Velmi úzká spolupráce byla navázána s Koněpruskými jeskyněmi na Zlatém koni u Berouna. Ještě v průběhu zpřístupňovacích prací se podařilo odvrátit nevhodnou instalaci osvětlovacích těles budoucí prohlídkové trasy a zapojit do prací Scénografický ústav v Praze, jehož realizaci osvětlení si pochvalují fotografové a filmaři dodnes. V roce 1966, po prostřílení spojovací štol mezi relativně samostatnými systémy Nových a Starých jeskyní, se na nějaký čas zdálo, že Staré jeskyně nebudou do prohlídkového okruhu zahrnuty. Tento záměr se podařilo změnit, a okruh Starými jeskyněmi byl vybudován velmi citlivě. Pochopitelně za cenu mnohem vyšších nákladů a časového rozpětí.

Pracovní i provozní podmínky v Bozkovských jeskyních byly v prvních letech po zpřístupnění poměrně prosté. Jeskyně byly na tehdejší dobu zpřístupněny na úrovni a na povrchu se začalo s výstavbou vstupní haly pro návštěvníky. Bylo však potřeba ještě dokončit elektroinstalaci v jeskyních, a tak podnik, který měl stavět na povrchu (Huť pro obnovu památek se sídlem v Hostinném), vypomáhal při dokončovacích pracích v podzemí. Ke konci roku 1968 rozhodla rada ONV Semily, aby byly jeskyně otevřeny pro veřejnost již od následujícího